שלז א ב טוש"ע י"ד סימן רמ סעי' כה:
שלח ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט:
שלט ד מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ד סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף ה:
שם ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ט:
שמא ז ח מיי' פ"ד מהל' ת"ת הל' ג ופ"ו מהל' ממרים הל' ג טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ב וסימן רמב סעיף טו:
שמב ט מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ג טוש"ע שם סי' רמ סעי' ב:
שמג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ומביאו לחיי העולם הבא אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד. חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין אין עד דמטאי התם. יומא חד אמר ליה אשקיין מיא, אדאייתי ליה נמנם, גחין קאי עליה עד דאיתער, איסתייעא מילתיה ודרש אבימי מזמור לאסף. אמר ליה רב יעקב בר אבוה לאביי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב, אבא מדלי לי כסא ואמא מוגה לי היכי איעביד? א"ל מאמך קביל ומאבוך לא תקבל, דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה. רבי טרפון הוה ליה ההיא אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין וסליק לה וכל אימת דהות נחית נחתת עלויה. אתא וקא משתבח בי מדרשא, אמרי ליה עדיין לא הגעת לחצי כיבוד, כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה? רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא. אמר רבי יוחנן אשרי מי שלא חמאן. רבי יוחנן כי עברתו אמו מת אביו, ילדתו, מתה אמו, וכן אביי. איני? והאמר אביי אמרה לי אם! ההיא מרבינתיה הואי. רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה. אמרה ליה בעינא תכשיטין, עבד לה. בעינא גברא, נייעין לך. בעינא גברא דשפיר כותך. שבקה ואזל לארעא דישראל, שמע דקא אזלה אבתריה. אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ? א"ל אסור. לקראת אמא מהו? א"ל איני יודע. [אתרח] פורתא הדר אתא, אמר ליה אסי נתרצית לצאת, המקום יחזירך לשלום. אתא לקמיה דרבי אלעזר, א"ל חס ושלום דלמא מירתח רתח? א"ל מאי אמר לך? אמר ליה המקום יחזירך לשלום. אמר ליה ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך. אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי. אמר אי ידעי, לא נפקי. ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו. בחייו כיצד? הנשמע בדבר אביו למקום לא יאמר שלחוני בשביל עצמי, מהרוני בשביל עצמי, פטרוני בשביל עצמי, אלא כולהו בשביל אבא. במותו כיצד? היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו. והני מילי תוך שנים עשר חדש, מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העולם הבא. תנו רבנן חכם משנה שם אביו ושם רבו, תורגמן אינו משנה: לא שם אביו ולא שם רבו. אבוה דמאן? אילימא אבוה דמתורגמן, אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא? אלא אמר רבא שם אביו של חכם ושם רבו של חכם, כי הא דמר בר רב אשי כי הוה דריש בפירקא, איהו אמר אבא מרי, ואמוריה אמר הכי אמר רב אשי. ת"ר איזהו מורא ואיזהו כיבוד? מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו. כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא. איבעיא להו

משל

איסתייעא מילתא · בעודו גחין לפניו שהבין ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך שלא היה מבין בו מקודם לכן ודרשו וי"מ שמקרא זה לבד דרש מזמור לאסף קינה לאסף מיבעי' ליה ודרש שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים שסביבותיו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו...ויצת אש בציון כך פירש בקונטרס אך יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר והיתה מצטערת ובוכה עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרסמן הבאר שאינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו כך בני קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה אמרו: מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו לכך אמר 'אסף' מזמור' שהוא ממשפחת קרח: ר' טרפון הויא ליה אמא · יש בירושלמי פעם אחת אמיה דר' טרפון אבדה פוזמקי דידה בהלירה ויצאתה ממטתה לבקשו ושם ר' טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטנף רגליה והיתה דורסה על ידיו ועוד איתא בירושלמי דאמיה דר' ישמעאל כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה מסרב בדבר עד שבאת לפני חכמים והיתה קובלת על ר' ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כיבוד ונבהלו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וספר להם המעשה וצוו לו שיניחנה לעשות רצונה ובענין זה הוא כיבוד :

רב

ומביאו לעוה"ב · שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה מראה לו צורך השעה שאין יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו, ובגמרת ירושלמי גרס מעשה בשניהם מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה : חמשה בני סמכא הוה ליה לאבימי בחיי אביו · ואפילו הכי כי הוה קרי ר' אבהו אבבא היה אבימי רץ ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו לילך : אין אין · אפתח אפתח : איסתייעא מילתא · בעודו גחין לפניו שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו וי"מ שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיבעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו... ויצת אש בציון (איכה ד) : כגון אנא · שאני אהוב לאבי ויקר לאמי ועושין לי זאת מה אעשה : כיון דבר תורה הוא חלשא דעתיה · אם תקבל ממנו עבודה : אשרי מי שלא חמאן · שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם : מרבינתיה · אומנת : נתרצית לצאת · סבור היה שדעתו לחזור למקומו לבבל : יחזירך לשלום · עד מקומך : אמר ליה · ר' אסי לר"א דלמא ח"ו מרתח רתח עלי רבי יוחנן : הנשמע בדבר אביו למקום · אם מכיר באנשי המקום שמכבדים אביו לחלוק לו כבוד לקבל דברים שיאמר בשמו אל יתלה הכבוד בעצמו ואפי' יודע שיכבדוהו כאביו אלא יתלה הכבוד באביו : שלחוני בשביל אבא · שהוא צריך לי אבל אם אינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו אל יתלה באביו שאינו לו אלא גנאי : הריני כפרת משכבו · עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו : מכאן ואילך · כבר קבל מה שקבל שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדש : חכם משנה שם אביו כו' · חכם הדורש דרשה ברבים ולוחש לתורגמן והוא משמיע, משנה שם אביו ושם רבו אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו, לוחש לתורגמן כך אמר אבא מורי, כך אמר רבי ומורי : אבל התורגמן · המשמיע לרבים אינו משנה אלא מכנהו בשמו ואומר כך אמר פלוני : אבוה דמאן · אין המתורגמן משנה : אי נימא אבוה דתורגמן · אם לוחש לו חכם דבר הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו לא ישנה לומר כך אמר אבא מורי אלא קורהו בשמו: אטו תורגמן לאו בר חיובא · לכבד את אביו הוא : כי הוה דרש בפירקא · ולוחש דבר הלכה לתורגמן בשם רב אשי אביו איהו אמר לתורגמן כך אמר אבא מורי : ואמוריה · כשהוא משמיע לרבים בשם אומרו אומר כך אמר רב אשי ולא היה אומר כך אמר אביו ואדוניו של חכם: לא עומד במקומו · במקום המיוחד לאביו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו בעצה: ולא מכריעו · אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה לא יאמר "נראין דברי פלוני" :

תוס' ר"י הזקן

מאימך קביל · דהואיל והיא רוצה בכך רצונה זהו כבודה א) ואע"פ שלא תקבל מאביך שהוא חכם יש לחוש שפעמים יהיה לו חלישות הדעת על זה : גבראי בעל: נעיין · נראה ואבקשנו לך : דשפיר · יפה והכיר שנטרפה דעתה וברח שלא יוכל לצאת ידי שמים : לקראת אמו · לכבדה : איתרח · שהה מעט : נתרצית · שחשב שלא היה רצה לכבוד אמו אלא שרוצה לחזור: ארונה · שמתה : לא נפקי · שאין זה מכבוד שאחר מיתה : הנשמע · שאנשי המקום מכירים אביו ומקבלים הדברים שאומר בשמו אבל אם אין אנשי המקום מכירים אביו ואינו נשמע שם אלא בדבר(אביו)[עצמו] יתלה הדבר בכבוד עצמו ולא בכבוד אביו שלא יהיה לאביו אלא גנאי אם יתלה בשמו : דבר שמועה · הלכה ששמע מאביו וודאי אין הדין באמו שאינו חייב לומר כך לא כפרה ולא זכרונו אלא כשאומר דבר הלכה ששמע ממנו כדקתני היה אומר דבר שמועה מפיו · אבל כשאומר בשמו מילי דעלמא אינו חייב לכבדו בדברים אלו והיינו דקתני בברייתא היה אומר דבר שמועה ולא אמר היה דובר בשמו וכן תבין דעת הר"ם בממרים פ"ו שכתב היה אומר דבר שמועה כלשון הברייתא · הריני כפרת משכבו כלומר עלי יבא כל רע הראוי לבא בנפשו : תוך י"ב חדשים · שנדונים רשעים בגיהנם אבל מכאן ואילך כבר קבל מה שקבל : משנה · כדמפרש שאם קבל החכם את השמועה מאביו או מרבו אין החכם אומר כך אמר ר' פלוני אלא כך אמר לי רבי או כך אמר לי אבא מרי : אטו תורגמן וכו' קס"ד דמקשה דה"ק שאם קבל החכם זאת השמועה מאביו של תורגמן או מרבו של תורגמן ואמר החכם כך א"ל ר' פלוני ג"כ [המתורגמן] אומר כך אמר לי ר' פלוני בשם ר' פלוני מ"ה מותיב אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא לכבד אביו או רבו ב) לקרות שאם לומר כך אמר ר' פלוני בשם ר' פלוני רבי או בשם אבא מרי · ומשני שם אביו של חכם כלומר ודאי אם קבל החכם מאביו או מרבו של תורגמן דינא הוא כדקאמרת דמשנה וברייתא איירי כולה באביו ורבו של חכם' וקאמר שאע"פ שמשנה שמם התורגמן אינו משנה שמם · והביא זה הר"ם בת"ת פ"ד · וכתב בממרים פ"ו היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים משנה את שמם · פי' שמם של אחרים · ולא ידעתי מאין הוציא זה · וכתב יראה שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פלאי · שאין הכל דשים בו אבל השמות שקורים בהם העם כגון אברהם יצחק ויעקב ומשה ואהרן כיוצא בהן בכל לשון ובכל זמן קורא בהן לאחרים שלא בפניו אין בכך כלום ע"כ · ג) אמר שהחכם אומר כך אבא מורי והתורגמן אומר כך אמר פלוני : אינו עומד במקומו · במדרגה אחת במקום המיוחד לאביו לעמוד שם עם זקני העיר · אינו יושב במקומו: שהוא יושב ממש : סותר שחולק עליו · מכריע שאם הוא ואחר חולקים לא יאמר נראין דברי פלוני · ומסתברא דכל הני דוקא בחייו : מאכיל הוא בעצמו ·

לבטל

א) נראה דל"ל מאביך לא תקבל · שהוא חכם ויש לחוש וכו' · ב) אולי צ"ל לכבד אביו או רבו שלא לקרותו בשמו אלא לומר וכו' · ג) נראה דזה שייך לעיל אבל המתורגמן אינו משנה שמם וצ"ז מסיים שהחכם אומר וכו'

תהלים עט

[סיבוב וכל אימת כו' עד עלויה ליתא בע"י וכן ברי"ף ורא"ש ליתא]

[מינקת רבקה תרגום ירושל' מרבנייתא דרבקה ערוך]

[בהרא"ש איתא אמא זקינה וכן ברי"ף אמא סבתא]

[שבת סו: קנג: קדושין כט: סה: מ"ק יב. יט: יומא מח: יבמות כה. כתובות ע: לב: נ: גטין סו: ע"ש ע"ז כת:]

הגהות הגר"א
[א] גמ' רב אסי הוה כו' שבקה כו' · מצולפת היתה · רמב"ם (הגר"א בספרו כל' שפוקס על הרא"ש) :

גליון הש"ס
גמ' הריני כפרת משכבו. כעין זה במתני' רפ"ב דנגעים :

ת"כ פרשה קדושים

[בע"י הגירסא מלביש ומנעיל מכניס וכו']